

Η "Ελευθερία" σε 1500 λέξεις

Πριν προχωρήσω σε περιστατικά και σταθμούς της επαγγελματικής μου ζωής, χρέος μου είναι να αναφερθώ στο «σημαντικότερο σταθμό της σταδιοδρομίας μου», όπως έγραψα στην προηγούμενη "Σελίδα", την ιστορική εφημερίδα "Ελευθερία", με εκδότη-διευθυντή τον Πάνο Κόκκα. Πρωινή εφημερίδα με καθοριστικό ρόλο κατά τη μετεμφυλιακή περίοδο, στηρίζοντας πάντοτε τα κόμματα του Κέντρου· από το Κόμμα των Φιλελευθέρων του Σοφοκλή Βενιζέλου και την ΕΠΕΚ του Νικολάου Πλαστήρα μέχρι τα μικρότερα κόμματα του χώρου, που το 1961 συγκρότησαν την Ένωση Κέντρου.

Το 5^ο φύλλο της "Ελευθερίας", με ημερομηνία 30 Αυγούστου 1944. Το πρώτο δεν σώζεται.

Το πρώτο φύλλο της διεπίδης αρχικά εφημερίδας, εκδόθηκε παράνομα στην κατεχόμενη από τους Γερμανούς Αθήνα, στις 24 Αυγούστου του 1944, ως επίσημο όργανο της εξορστικής ελληνικής κυβέρνησης του Γεωργίου Παπανδρέου και κατά τον καθηγητή **Ηλία Νικολακόπουλο**, «*συσπειρωσε σχετικά νέους ανθρώπους, με αντιστασιακή δράση και αντιμοναρχική*».

Η "Ελευθερία" τα πρώτα χρόνια της κυκλοφορίας της είχε στενές σχέσεις με τον **Γεώργιο Καρτάλη**, τον οποίο έβλεπε ως το μελλοντικό ηγέτη της κεντρώας παράταξης. Το Φεβρουάριο του 1954 μάλιστα, δημοσίευσε άρθρο του πολιτικού με τίτλο «*Προγραμματισμός και*

Αντιπολίτευση», το οποίο περιείχε προτάσεις για ένα είδος «συμπόρευσης» του Κέντρου με την Αριστερά (ΕΔΑ), βασισμένο σε έξι σημεία για την εξωτερική και την οικονομική πολιτική, τις αμυντικές δαπάνες, την κοινωνική πρόνοια, τις ελευθερίες του πολίτη και τον περιορισμό του αστυνομικού κράτους. Η πρώτη αρχηγική εμφάνιση και προβολή του Γ. Καρτάλης. Ωστόσο, δυστυχώς για τον κεντρώο χώρο, ο Καρτάλης πέθανε τρία χρόνια αργότερα, στις 27 Σεπτεμβρίου 1957, σε ηλικία μόλις 49 ετών.

Κατόπιν αυτού, ο Κόκκας και η “Ελευθερία” στράφηκαν στον **Κωνσταντίνο Μητσοτάκη**, με παρότρυνση του οποίου η εφημερίδα στήριξε αποφασιστικά τον **Γεώργιο Παπανδρέου** και βοήθησε στην ενοποίηση του Κέντρου. Ο Κόκκας διαδραμάτισε πρωταγωνιστικό ρόλο στις παρασκηνακές διεργασίες της εποχής, ενώ πολλοί υποστηρίζουν ότι σε αυτόν οφείλεται η ιδέα του Ανένδοτου Αγώνα.

Το πρωτοσέλιδο 7/2/1964.

Ο τίτλος δεν ήταν απόλυτα ακριβής. Η Ένωση Κέντρου πήρε 52,7% και 171 έδρες.

Γεγονός πάντως είναι ότι στα γραφεία της εφημερίδας του λαμβάνονταν οι αποφάσεις σχετικά με τη στρατηγική που έπρεπε να ακολουθηθεί και η “Ελευθερία” πρωτοστάτησε στον Ανένδοτο του «Γέρου της Δημοκρατίας» και στις καταγγελίες για αυταρχικές μεθόδους και πρακτικές της κυβέρνησης της ΕΡΕ του **Κωνσταντίνου Καραμανλή**, ενώ μετά την άνοδο του Γ. Παπανδρέου στην εξουσία, αποτέλεσε το βασικό δημοσιογραφικό όργανο στήριξης της κεντρώας κυβέρνησης.

Τον Ιούλιο του 1965, μετά από το βασιλικό πραξικόπημα του Κωνσταντίνου και την «Αποστασία» που ακολούθησε, τάχθηκε στο πλευρό των αποστατών και του Κ. Μητσοτάκη, εξαπολύοντας σφοδρές προσωπικές επιθέσεις σε βάρος του **Ανδρέα Παπανδρέου**. Επιθέσεις πάντως που είχαν ξεκινήσει πολύ πριν από την Αποστασία και που εν πολλοίς ήταν απόρροια του διαγκωνισμού των δυο προαναφερθέντων πολιτικών για τη διαδοχή του Γεωργίου Παπανδρέου.

Έκτοτε και μέχρι το κλείσιμό της, η εφημερίδα υποστήριζε το Φι.Δη.Κ (Φιλελεύθερο Δημο-

κρατικό Κέντρο), το κόμμα που είχαν ιδρύσει οι αποστάτες με αρχηγό τον πρωθυπουργό της Κυβέρνησής τους **Στέφανο Στεφανόπουλο**, αντιπρόεδρο και υπουργό Εξωτερικών της Κυβέρνησης του Γ. Παπανδρέου.

Το τελευταίο φύλλο της “Ελευθερίας” εκδόθηκε την 21η Απριλίου 1967, καθώς, μετά την επιβολή της χούντας των συνταγματαρχών, ο Κόκκας αποφάσισε το κλείσιμό της, «εφόσον μια εφημερίδα που ονομάζεται “Ελευθερία” και στην προμετωπίδα έγραφε η “Ελλάς είναι Δημοκρατική”, δεν ήταν δυνατόν να εκδίδεται υπό καθεστώς λογοκρισίας». Αποζημιώσε πάντως όλο το προσωπικό, σε αντίθεση με την **Ελένη Βλάχου** που για τον ίδιο λόγο έκλεισε την “Καθημερινή” και τη “Μεσημβρινή”, αλλά δεν έδωσε αποζημιώσεις επικαλούμενη «λόγους ανωτέρας βίας». Και αυτούς που τις διεκδίκησαν, αρνήθηκε να τους προσλάβει στην επανέκδοση της «Καθημερινής» αμέσως μετά τη Μεταπολίτευση.

Τις τελευταίες στιγμές – κυριολεκτικά – της “Ελευθερίας” τις έζησα και με σημάδεψαν για πάντα. Ήμαστε στο τυπογραφείο της εφημερίδας, στην οδό Γερανίου 7, για να «κλείσουμε» το φύλλο της Παρασκευής 21 Απριλίου 1967, ο αρχισυντάκτης **Γιώργης Ανδρουλιδάκης**, ο βοηθός του **Παναγιώτης Γιαννακόπουλος**, ο «ύλαρχος» των εσωτερικών σελίδων **Μάκης Λέκκας** και ο επί της ύλης **Π. Πατρίκιος** με το βοηθό του, το γράφοντα, όταν στις 2 το πρωί χτύπησε το τηλέφωνο. Στην άλλη γραμμή ήταν ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, που ενημέρωσε τον Ανδρουλιδάκη για «περίεργες κινήσεις τανκς στην Αθήνα».

Καταλάβαμε ότι κάτι δεν πάει καλά, αλλά όλοι υποθέσαμε ότι είχε εκδηλωθεί το «αναμενόμενο κίνημα των στρατηγών», που όπως αποδείχτηκε τους είχαν προλάβει οι συνταγματάρχες. Κάποια στιγμή ο Ανδρουλιδάκης επιχείρησε να επικοινωνήσει με τον ομόλογό του στην “Καθημερινή” **Κώστα Ζαφειρόπουλο** για να ανταλλάξει και να διασταυρώσει πληροφορίες, αλλά τα τηλέφωνα είχαν κοπεί. Λιγосτές πληροφορίες για το τι συνέβαινε στην πρωτεύουσα, μάς έφερε ο αρχισυντάκτης του “Έθνους” **Γιάννης Καψής**, ο οποίος εμφανίστηκε στο τυπογραφείο λέγοντας ότι εμποδίστηκε να φτάσει στις εγκαταστάσεις της εφημερίδας του, στην Κολοκοτρώνη. Και ότι κατάφερε να φτάσει στη Γερανίου, ελπίζοντάς ότι θα μάθει κάτι. Τελικά, ο Γιαννακόπουλος έγραψε ένα μονόστηλο για τις «περίεργες κινήσεις τανκς στην Αθήνα», που μπήκε κορυφή στην πρώτη σελίδα της εφημερίδας η οποία άρχισε να τυπώνεται, αλλά δεν κυκλοφόρησε. Πρώτο θέμα, όπως και την προηγούμενη μέρα, ήταν η διεξαγόμενη δίκη των υπευθύνων της εφημερίδας για το «Μνημόνιον της Συνωμοσίας», που είχε αποκαλύψει η “Ελευθερία” την πρωτοχρονιά του 1967. Περισσότερα γι’ αυτό, σε επόμενη ανάρτηση.

Τη στιγμή που ακούστηκε από το ισόγειο το ξεκίνημα του κυλινδρικού πιεστηρίου, στον πρώτο όροφο που βρισκόμασταν εμείς, εισέβαλε ομάδα ΕΣΑτζήδων, με επικεφαλής ένα λοχαγό, αναζητώντας τον Κόκκα. Δεν πείστηκαν όταν τους είπαμε ότι ο εκδότης σπάνια ερχόταν στο τυπογραφείο κι άρχισαν να ψάχνουν σε όλους τους χώρους του κτηρίου. Διαπιστώνοντας ότι ο Κόκκας πράγματι δεν κρυβόταν εκεί, ο λοχαγός ρώτησε: «Ποιος τον αντικαθιστά ή... τέλος πάντων... ποιος είναι μετά απ’ αυτόν;» Και μόλις ο Ανδρουλιδάκης απάντησε «Εγώ», τον συνέλαβε.

Βγήκαμε όλοι στη Γερανίου, όπου ήταν σταθμευμένα τρία στρατιωτικά αυτοκίνητα. Στην

ανοιχτή καρότσα ενός μικρού φορτηγού «τριών τέταρτων» βρισκόταν ο 80χρονος **Βασίλης Κόκκας**, πατέρας του εκδότη, φορώντας ένα παλτό κι από μέσα τις πιτζάμες του. Είχαν πάει στο σπίτι τους, στη Στησιχόρου 3, για να συλλάβουν το γιο και επειδή δεν τον βρήκαν συνέλαβαν τον πατέρα· δεν τον άφησαν ούτε να ντυθεί... Στο ίδιο όχημα φόρτωσαν και τον Ανδρουλιδάκη, οδηγώντας και τους δυο στο γνωστό ξενοδοχείο του Πικερμίου. Όσο για τον Π. Κόκκα, όπως μάθαμε αργότερα, την ώρα που συνέβαιναν αυτά «πετούσε» για το Παρίσι, με το αεροπλάνο του **Αριστοτέλη Ωνάση**.

Πάνος Β. Κόκκας

Γιώργης Ανδρουλιδάκης

Οι δυο πυλώνες της εφημερίδας, που «έφυγαν» μαζί

Σαν επίλογος, μια σύντομη «προσωπογραφία» των δυο πυλώνων της εφημερίδας, του εκδότη-διευθυντή Πάνου Κόκκα και του αρχισυντάκτη Γιώργη Ανδρουλιδάκη, που έφυγαν από τη ζωή το καλοκαίρι του 1974, με 25 μέρες διαφορά, λίγο πριν από την πτώση της χούντας. Έτσι έσβησαν οι ελπίδες για επανέκδοση της “Ελευθερίας”.

Ο Π. Κόκκας γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1919, σπούδασε νομικά στην Αθήνα, όπου και άσκησε τη δικηγορία. Την περίοδο της Κατοχής ίδρυσε την “Ελευθερία” ως αντιστασιακή εφημερίδα, συνεχίζοντας την έκδοσή της μέχρι τις αρχές του 1944 που κατέφυγε στην Αίγυπτο, όταν κινδύνευσε να συλληφθεί από τις γερμανικές αρχές. Με την επιστροφή του στην Ελλάδα λίγο πριν από την απελευθέρωση, έβγαλε και πάλι την εφημερίδα μέχρι την εκδήλωση του πραξικοπήματος της 21ης Απριλίου, οπότε διέκοψε την έκδοσή της.

Από το 1958, ο Κόκκας διετέλεσε πρόεδρος της Ένωσης Ιδιοκτητών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΙΗΕΑ) – που μέλη της τότε ήταν παραδοσιακοί εκδότες, δημοσιογράφοι ως επί το πλείστον χωρίς άλλου είδους επιχειρηματικές δραστηριότητες –, επί πέντε συνεχόμενες θητείες. Η τελευταία διεκόπη το 1967, με το κλείσιμο της “Ελευθερίας”· όπως διεκόπη και η θητεία της γενικής γραμματέως της Ένωσης Ελένης Βλάχου, που επίσης έκλεισε τις εφημερίδες της “Καθημερινή” και “Μεσημβρινή”. Αντικαταστάθηκαν από τους **Διονύσιο Μπότση** (“Ακρόπολη” και “Απογευματινή”) και **Τζώρτζη Αθανασιάδη** (“Βραδυνή”), που οι εφημερίδες τους συνέχισαν να εκδίδονται.

Από τον Απρίλιο του 1967 παρέμεινε στο Παρίσι, μέχρι την αμνηστία του 1973. Μερικούς μήνες μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα, προσβλήθηκε από καρκίνο των πνευμόνων και πέθανε στις 26 Ιουνίου 1974. Ήταν 55 χρονών.

Ο Γ. Ανδρουλιδάκης γεννήθηκε στο Ρέθυμνο το 1905. Αρχισυντάκτης της “Ελευθερίας” από το 1951 ως το κλείσιμο της εφημερίδας από τη χούντα, το 1967. Πριν από το 1951 ήταν ανταποκριτής της εφημερίδας στο Λονδίνο και ερχόμενος στην Ελλάδα ανέλαβε ανταποκριτής του πρακτορείου United Press International και της βρετανικής εφημερίδας Daily Express. Πέθανε από καρδιά σε ηλικία 69 ετών, στις 18 Ιουλίου του 1974, την ώρα του καθήκοντος, κατά την προσπάθειά του να διασταυρώσει τηλεφωνικά μια πληροφορία για λογαριασμό της Daily Express.

Πάνω στην ένταση των γεγονότων της αποφράδας για τον Ελληνισμό περιόδου, έπεσε το ακουστικό από το χέρι του κι ο ίδιος σωριάστηκε. Τον είχε προδώσει η καρδιά του. Η μεγάλη αποζημίωση για την προσφορά του στη δημοσιογραφία και όχι μόνο, ήταν η εκπλήρωση της ευχής που ζητούσε από τους δικούς ανθρώπους: *«Αν μ’ αγαπάτε, να μου εύχεσθε να πεθάνω όρθιος, με την πένα στο χέρι και όχι στο κρεβάτι».*

Θα κλείσω, με ένα απόσπασμα από τον επικήδειο που εκφώνησε την κηδεία του δασκάλου μου Γ. Ανδρουλιδάκη ο άλλος δάσκαλός μου στη δημοσιογραφία, ο Πάνος Πατρίκιος:

«Ένας κι εσύ από τους τελευταίους της μεγάλης φρουράς, μιας ηρωικής εποχής της δημοσιογραφίας που αρχίζει στο μεσοπόλεμο, ζει τις μεγάλες ώρες της Κατοχής και φθάνει στις μέρες μας. Δεν ήρθαμε να κλάψουμε σήμερα. Δεν σου πρέπει θρήνοι εσένα, που αγαπημένο σου τραγούδι ήταν “Τον αντρειωμένο μην τον κλαις”. Σου πρέπει λύρες και χοροί παλικάριών. Μα η φωνή μας, είναι αδύναμη κι οι καρδιές μας λυγισμένες από τον άδικο χαμό σου».